

13. november 2019

ANALYSE

Humaniora kan bidrage til løsningen af de store udfordringer

Samfundet står overfor en række store udfordringer, fx store migrationsvandringer, etiske dilemmaer ved ny teknologi og klimakrisen. Fælles for disse komplekse udfordringer er, at de i mere eller mindre grad er menneskeskabte. Dette notat opridses en række af steder, hvor de humanistiske kompetencer bliver centrale for at finde løsninger på nogle af samfundets største udfordringer. Notatet bygger i vid udstrækning på den norske "humaniora melding", der blev udarbejdet til Stortinget.

Analysens hovedpunkter

- De talrige konflikter rundt omkring i verden afføder store strømme af migration, hvilket skaber et stort behov for vellykket integration. Humanioras rolle er vigtig både i konfliktløsning og i sikring af en succesfuld integration.
- Humaniora er afgørende for, at vi som samfund kan høste gevinsterne af den teknologiske udvikling samtidig med, at vi sikrer sammenhængskraften i samfundet.
- Klimaændringer vil fremover betyde samfundsmæssige ændringer i måden vi lever på. Ændringer er ofte konfliktfyldte, og her kan den humanistiske faglighed bidrage med forståelse og håndtering af interesser og konflikter samt med værdimæssige vurderinger

Om analysen

Rapporten er udarbejdet i oktober 2019 af Clara Frendrup og Martin Ærbo Vesterbæk fra Dansk Magisterforening. Analysen bygger primært på viden fra Melding 25 til det norske Storting.

Kontakt

Hvis du har spørgsmål til analysen, kan du kontakte DM's analyseafdeling på analyse@dm.dk Hvis du har spørgsmål til brug af analysen i pressen, kan du kontakte DM's pressevag på 29 11 60 80.

1. Humaniora skal hjælpe med de store samfundsudfordringer

Vores samfund står overfor en række store udfordringer, der udfordrer vores sammenhængskraft, måden vores samfund skal se ud på, og for klimakrisens vedkommende, vores klodes velbefindende. En ting disse store samfundsudfordringer har til fælles er, at de består af meget komplekse problemer, der ikke altid har en umiddelbar løsning¹.

Netop kompleksiteten gør, at de humanistiske kompetencer også er afgørende for deres løsning. Kernen i de humanistiske fag er blandt andet at forstå, analysere og fortolke den menneskeskabte kultur, hvorfor de er centrale i mange af de store udfordringer, som vi mennesker har skabt. Humaniora kan dog ikke levere svaret alene, men skal indtænkes som en central bidragsyder på lige fod med fx de tekniske og naturvidenskabelige fagligheder.

I denne analyse gennemgås en række af vores samfunds store udfordringer, der kalder på humanistiske kompetencer for at finde løsninger. Udfordringerne er grupperet under overskrifterne.

- Integration og verdens konflikter
- Den teknologiske udvikling og dens muligheder og dilemmaer
- Klima, miljø og bæredygtighed

2. Integration og verdens konflikter

Konflikter verden over vil med al sandsynlighed fortsætte med at drive millioner af mennesker ud i migration i søgen efter et bedre og tryggere liv². Konflikterne selv vil kræve tværfaglig analyse, hvor humanioras kompetence vil være vigtig for forståelsen af disse konflikter. De talrige konflikter rundt omkring i verden afføder store strømme af migration, hvilket medfører et stort behov for vellykket integration af indvandrere i modtagerlandenes samfund.

I tabel 1 er opridset nogle eksempler på, hvor de humanistiske kompetencer kommer i spil i løsningen af samfundsudfordringer relateret til integration, migration og verdens konflikter.

Tabel 1.

Samfundsudfordring	Problem	Humanioras rolle
Integration	Sproglige og kulturelle forskelle	Humaniora er både vigtig i en formidlende rolle mellem indvandrere og majoriteten, men er også essentiel til at få en forståelse af, hvad der er af fælles arv på tværs af kulturer, som kan forhindre fremmedgørelse
Verdens konflikter	Fx analyse af de grundlæggende forhold i store samfundsmæssige konflikter	Humaniora kan fx bidrage med forståelse af de forskelligheder, der ligger bag disse konflikter

Kilde: DM

Integration

Kulturelle og sproglige barrierer er en af de største udfordringer i forsøget på vellykket integration af indvandrere. Sproglig kompetence finder man selvsagt i vid udstrækning inden for det humanistiske felt. Det er dog ikke sproget, der alene nedbryder barrierer, selve formidlingen af budskabet og forståelsen for begge parter kulturelle udgangspunkt er også vigtige elementer i den succesfulde integrationⁱⁱⁱ.

Formidling af information om modtagerlandets traditioner, værdier, sprog og historie til indvandrere er en kerneopgave i integrationsprocessen, men formidling af minoriteters historie, kultur og sprog i modtagerlandets samfund samt formidling af, hvordan forskellighed kan være en ressource, er også vigtig^v.

Humaniora kan bidrage med analyser af, hvad der udgør samfundets lim, idet det bl.a. udforsker hvordan myter, etik og fortællinger skabes, hvilket udgør grundstenene i forståelsen af, hvordan kulturelle identiteter har udviklet sig historisk – og måske i, hvordan de fremadrettet kan udvikle sig til at favne et stadigt mere mangfoldigt samfund.

Relevante spørgsmål, der knytter sig hertil, er blandt andre: Hvilken fælles religiøs, historisk og sproglig arv vi har på tværs af kulturer? Hvordan skabes tillid, deltagelse i samfundet og godt medborgerskab? Hvordan skabes radikalisme og ekstremisme? Hvordan forebygger vi fremmedgørelse og parallelsamfunds dannelse?

Verdens konflikter

Konflikter rundt omkring i verden destabiliserer regioner^v, men truer også europæisk sikkerhed, fx terrortrusler. Humaniora har en vigtig analytisk rolle, idet det belyser mange grundlæggende forhold ved sådanne konflikter.

For at europæisk engagement i løsning af verdens konflikter skal lykkes, og for at liberale demokratier bedst muligt kan forsvare sig mod antidemokratiske kræfter, er et tværfagligt perspektiv, der bl.a. trækker på humanistisk indsigt i værdier, historie og kultur, vigtigt^{vi}. Kernen i humaniora handler om at forstå, analysere og fortolke den menneskeskabte kultur i fortid, nutid og fremtid, hvilket er centralt, hvis man vil forstå essensen af verdens konflikter, som er første skridt mod deres løsning.

3. Den teknologiske udvikling og dens muligheder og dilemmaer

Igennem historien er den teknologiske udvikling kommet gradvist, men der er også utallige eksempler på teknologiske spring, der radikalt har ændret vores samfund, fx gjorde udbredelsen af glødepæren de fleste lys-magere arbejdsløse. Den teknologiske udvikling sker kun hurtigere i den digitale tidsalder.

Med den hurtige udvikling følger ændringer i måden, hvorpå vi lever og arbejder, men også etiske og sociale dilemmaer, der opstår i takt med den teknologiske udvikling^{vii}. Helt overordnet så vælger vi med ny teknologi også det samfund, som vi gerne vil have i fremtiden, og her vil kendskab til historie og kultur blive essentielt^{viii}, så vi ikke gentager fortidens fejl.

I tabel 2 er opridset nogle eksempler på, hvor de humanistiske kompetencer kommer i spil i løsningen af samfundsudfordringer relateret til den teknologiske udvikling og dens dilemmaer.

Tabel 1.

Samfundsudfordring	Problem	Humanioras rolle
Omstilling i arbejdsliv	Måden vi arbejder på, og de efterspurgte kompetencer vil skifte.	Være leverandør af kompetencer, der bliver efterspurgt i fremtiden, og samtidig sikre, at ingen bliver fremmedgjort.
Mennesker og maskiner	Med nye muligheder opstår også dilemmaer, der skal løses	Humaniora skal løse de dilemmaer, der sikrer, at vi kan høste gevinsterne af den teknologiske udvikling ^x .
Den digitale kommunikation	Digitale informations- og ytringsmuligheder ændrer relationen mellem mennesker.	Skal bl.a. bidrage til at sikre, at de nye kommunikationsplatforme samler fremfor splitter os som samfund.

Kilde: DM

Omstilling i arbejdsliv

Humaniora kan, gennem dets studier af fortid og nutid, bidrage til at forstå de menneskelige omkostninger og muligheder forbundet med en digital omstilling. Lærdom fra historie og indsigt i forholdet mellem maskine og menneske kan være med til at hjælpe os til bedre at håndtere fremtidens ændringer og omstillingen i arbejdslivet – uden fremmedgørelse af fag/håndværk/arbejdere, hvis job bliver overtaget af robotter/teknologi.

Den teknologiske udvikling vil medføre en omstilling af arbejdsmarkedet og de kompetencer, der bliver efterspurgt. Det betyder selvsagt større behov for færdigheder inden for dataanalyse, modellering og anden digital kompetence, men omfangsrig omstilling vil samtidig gøre færdigheder som kritisk tænkning, etisk refleksion, kreativitet og social intelligens vigtigere. Det sidste er nogle af de essentielle færdigheder, som en humanistisk uddannet kandidat besidder.

Mennesker og maskiner

Det er sandsynligt, at grænsen mellem maskine og menneske vil blive mere og mere udvisket – og måske vil det dermed blive mere vanskeligt at skelne mellem, hvad der er personers frie vilje, og hvad der skal tillægges maskinen^x. Det stiller en række etiske spørgsmål, hvor humaniora kan bidrage med vigtige perspektiver. Inden for fx stadigt mere automatiserede våben (fx droner) opstår et konkret etisk dilemma om, hvorvidt maskiner skal træffe beslutninger om liv og død uden menneskelig indblanding^{xi}.

Eksemplet om krig kan virke intuitivt nemt at forstå, men hvad hvis en selvkørende bil skal vælge mellem at køre en gammel dame over, der går over for rødt, eller dreje bilen direkte ind i en mur og dermed risikere livet for passagerne, hvad skal den så vælge? Dette er et konkret eksempel

på, hvor de humanistiske kompetencer skal i spil, hvis vi skal gribe de muligheder, som den teknologiske udvikling muliggør.

Bredden af de perspektiver, som humanister bidrager med, kan hjælpe os med at se flere af de muligheder, vi står overfor – og dermed håndtere teknologiskift bedst muligt.

Den digitale kommunikation

Udviklingen af digitale informations- og ytringsmuligheder, bl.a. gennem sociale medier, ændrer både den offentlige samtales form og funktion, samt relationer mellem mennesker. Det stiller udfordringer, hvor den humanistiske faglighed er godt egnet til at bidrage med løsninger. Grundlæggende handler det om, at vi som samfund sikrer, at de nye kommunikationsplatforme samler fremfor splitter os som samfund.

Skyggesiden ved de sociale medier er sprogbruget i visse fora, mobning, trusler, deling af billeder etc. For bedre at forebygge dette må vi vide mere om, hvordan den digitale verden bidrager til stereotyper og om, hvordan fordomme udvikler sig og kommunikeres gennem retorik – og hvordan samme medier kan bruges til at modvirke fordomme.

Samtidig kræver den øgede spredning af falske nyheder på de sociale medier et øget fokus på kildekritik – en kompetence, der er central i den humanistiske faglighed.

4. Klima, miljø og bæredygtighed

Vores samfund står overfor en bunden opgave med at løse den aktuelle klimakrise. Krisen er i vid udstrækning menneskeskabt, og derfor er humanvidenskab en nødvendig del af løsningen. Netop det faktum, at mennesket er den primære årsag til problemet, vil løsningerne medføre en bred vifte af dilemmaer, hvor de humanistiske kompetencer bliver afgørende for succes.

Klimaændringer, eller forsøg på at undgå klimaændringer, vil fremover betyde samfundsmæssige ændringer i måden vi lever på i forhold til brug af ressourcer, bopæl, etc. Samfundsændringer er ofte konfliktfyldte (fx fordi klimaændringer rammer forskellige grupper forskelligt indenfor- og mellem lande), her kan den humanistiske faglighed bidrage med forståelse og håndtering af interesser og konflikter samt med værdimæssige vurderinger. Humaniora kan give en dybere forståelse af, hvorfor modstand og konflikter knyttet til ændringer opstår med dets stærke faglige viden om underliggende forhold som interesser, natursyn, værdier og kultur – så vi bedre kan håndtere konflikter og finde bedre løsninger.

I tabel 3 er opridset nogle eksempler på, hvor de humanistiske kompetencer kommer i spil i løsningen af den globale klimakrise.

Tabel 3. Humanioras rolle i løsning af udfordringerne indenfor klima, miljø og bæredygtighed

Samfundsudfordring	Problem	Humanioras rolle
Hvordan bruger vi naturen	Er naturen mere end en ressource?	
Gennemførelse af klimaomstilling	Hvordan håndterer vi de konflikter, som en grøn omstilling vil medføre?	Humaniora kan bidrage med forståelse og håndtering af interesser og konflikter samt med værdimæssige vurderinger.
Internationalt samarbejde	Hvordan samarbejder vi om at løse klimakrisen	For at samarbejde skal lykkes bedst muligt, er sprog, historie og kulturforståelse vigtigt.

Kilde: DM

Hvordan bruger vi naturen

Hvad er menneskets plads i naturen? Har vi ansvar for planeten og livet på jorden? Er det et individuelt ansvar at forhindre global opvarmning, eller er det op til internationale, politiske aftaler på tværs af regeringer? I afklaringen af disse etiske og moralske spørgsmål har humaniora en central rolle. Naturen har mange funktioner: Ressourcegrundlag, men også grundlag for kultur, historie og selvforståelse, og med naturens ændringer skal humaniora bruges til at belyse betydningen for disse. I.e. tab af naturmangfoldighed er fx bl.a. et tab af kulturhistoriske værdier.

Gennemførelse af klimaomstilling

Gennemførelse af en klimaomstilling vil kræve viden om værdier, holdninger, interesser og motiver og evne til at reflektere over konsekvenserne af teknologisk ændring i et bredere perspektiv – bl.a. ved at trække på viden om omstillinger og konflikter opstået i andre kulturer på andre tidspunkter.

Internationale samarbejder

I kraft af at være et globalt problem, der kræver globale/internationale løsninger, så er internationale samarbejder essentielle. For at succesfulde samarbejder skal lykkes bedst muligt, er sprog, historie og kulturforståelse vigtigt. Andre konkrete eksempler er de moralske spørgsmål, konflikter og udfordringer, der opstår, når klimaforandringerne (eller bekæmpelse af disse) påvirker områder (fx Arktis eller skovrydningen i store dele af verden), hvor stammefolks traditionelle livsformer påvirkes. Humaniora kan bidrage med kulturel indsigt i sådanne områder, der er relevante, hvis vi skal tage stilling til, hvordan man bedst muligt hjælper sådanne samfund gennem evt. klimaomstillinger – og hvordan omstillingerne bedst tager hensyn til sådanne lokale samfund.

ⁱ Horst W. J. Rittel and Melvin M. Webber. "Dilemmas in a General Theory of Planning". Policy Sciences 4/1973, s. 155-169.

ⁱⁱ United Nations DESA/Population Division

ⁱⁱⁱ Meld. St. 30 (2015-2016) "*Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*"

^{iv} Meld. St. 25 (2016-2017) "*Humaniora i Norge*"

^v Fx som beskrevet i Prop. 151 S (2015-2016) "*Kampkraft og bærekraft: Langtidsplan for forsvarssektoren*"

^{vi} Meld. St. 25 (2016-2017) "*Humaniora i Norge*"

^{vii} OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2018

^{viii} J. Mokyr, "*A culture of growth: The origins of the modern economy*", Princeton University Press, 2016.

^{ix} L.A. Suchman, "*Human-machine reconfigurations: Plans and situated actions*", Cambridge University Press, 2007.

^x Se fx Ray Kurzweil, "*The Age of Spiritual Machines*", Viking 1999.

^{xi} Tor Arne S Berntsen, Gjert Lage Dyndal og Sigrid R. Johansen, red., "*Når dronerne våkner*", Cappelen Damm akademisk, 2016.